
Anotace

Z nových knih

SLAVOMÍR GÁLIK: *Filozofická antropológia*

Porozumenie človeka z hľadiska „filozofie večnosti“

Bratislava, Iris 2008. 159 s.

Slavomír Gálik je predstaviteľ strednej generácie slovenských filozofov. Filozoficky skúma antropológiu, náboženstvá, kultúru a mystiku. Na tieto témy publikoval viacero monografií a množstvo článkov.

Kniha *Filozofická antropológia* má dve hlavné časti. Prvá má názov „Dejinno-filozofická časť“ a druhá „Systematická časť“. Kniha obsahuje aj „Úvod“, v ktorom autor objasňuje, čo má na mysli pod filozofickou antropológiou (racionálne a holistické skúmanie človeka ako mysliacej a duchovnej bytosti), potom „Záver“, „Zoznam použitej literatúry“ a „Menný register“.

Autor už v prvých riadkoch uvádza, že kniha má slúžiť primárne ako učebnica pre vysokoškolských študentov. Tomuto zámeru podriadiť aj prehľadné členenie publikácie. Možno by pomohlo prehľadnosti, a to aj s ohľadom na zameranie publikácie ako učebnice, keby v budúcnosti vytvoril tabuľky, v ktorých by zosumarizoval podstatné podobnosti a odlišnosti v rámci myslenia jednotlivých filozofov a/alebo náboženských či filozofických smerov.

V prvej časti docent (dnes profesor) Gálik prezentuje pohľady významných nábožensko-filozofických smerov a významných mysliteľov – predstaviteľov rôznych náboženstiev alebo filozofov – na človeka ako mysliacu a duchovnú bytosť. Nie je jednoznačne vysvetlené, resp. primerane odôvodnené, prečo autor práce raz uprednostňuje náboženský alebo filozofický smer a inokedy individuálnych filozofov. Doc. Gálik iba uvádza, že k takémuto výberu pristupoval „podľa uváženia“ (s. 9; všetky stránkové odkazy v zátvorkách sa vzťahujú k anotovanej publikácii). Niektoré členenie použité autorom je potom nevyhnutne trochu nesystematické, lebo napríklad v rámci prvej časti nachádzame „Novoveké predstavy o človeku“, ale aj osobitne „Predstavy o človeku v materializme, voluntarizme, iracionalizme a evolucionizme 19. až 20. storočia“, alebo dokonca „Predstavy o človeku v 20. storočí“. Z hľadiska chronológie ide predsa vo všetkých troch prípadoch o novovek. Do podobných kategorizačných problémov sa anotované dieło dostalo napríklad v prípade Leibniza, ktorý tvorí samostatnú časť „8.2“, nazvanú len jeho menom, ale v rámci tejto časti nachádzame aj zmienku o Spinozovi a Humeovi. To isté platí napríklad aj v prípade Kanta (časť „8.3“), ku ktorému bol pridaný aj Herder.

V druhej časti vidíme snahu (po úvodných častiach: „Fylogénéza človeka“ a „Ontogénéza človeka“) o systematický prístup k analýze vybraných filozofických okruhov v rámci filozofickej antropológie (napr. podstata človeka, sloboda človeka a iné).

Keďže anotované dielo vymenúva štyri základné črty „filozofie večnosti“, možno sa doc. Gálik mohol zamerať na explicitnú alebo implicitnú prítomnosť, resp. prezentáciu týchto znakov filozofie večnosti v tých dielach, ktoré analyzoval. V tom prípade by naplnil svoj – nepochybne originálny – výskumný zámer tak, ako ho definoval v úvode.

Publikácia pristupuje k štúdiu filozofickej antropológie človeka implicitne (alebo fundamentálne) z náboženskej perspektívy, aj keď takto svoj metodický prístup priamo nepomenúva. S. Gálik iba tvrdí, že „ideové východisko práce tvorí tzv. filozofia večnosti“ (s. 9). Ako vyplýva z ďalej citovaného textu (s. 9-10), podstatou filozofie večnosti je existencia Boha a z nej priamo alebo nepriamo vyplývajúce možnosti a morálne povinnosti človeka. Ide o transreligiózny princíp, ktorého spoločným menovateľom je možná absencia konkrétneho Boha (Allaha, Jehovu, atď.) – z praktického hľadiska je tu ako dôležitá súčasť duchovného života uvádzaná meditácia.

Dá sa však tvrdiť, že autor v podstate uplatnil vo svojej práci ako základný prístup k racionálnemu a celostnému skúmaniu človeka ako mysliacej bytosti ani nie tak filozofiu večnosti ako skôr hermeneutiku. Nakoniec, toto zistenie vyplýva aj z definície hermeneutickej metódy uvedenej samotným tvorcom diela (s. 12).

Legitímny alternatívny prístup k skúmaniu filozofickej antropológie mohol autor uplatniť napríklad dôkladným zameraním sa na rôzne školy alebo teórie antropológie, ktoré tiež uvádza na strane 13 (napr. fenomenologická, existencialistická, ...), alebo ich vzájomným porovnaním či zhodnotením. Doc. Gálik tieto teórie iba krátko zhodnotil v rámci kapitoly „Predstavy o človeku v 20. storočí“.

Pokiaľ ide o obsah, v rámci antropogonických mýtov (s. 17-18) by slovenský aj český čitateľ isto ocenil uvedenie mýtu starých Slovanov o zrode človeka (ktoré nechýba, iba ak ho máme pokladať za súčasť uvedeného „eurázijského“ mýtu).

V prípade použitých zdrojov, ide – až na dve výnimky – o knižné publikácie v slovenskom alebo českom jazyku. Je pravda, že veľa významných diel v oblasti filozofickej antropológie už bolo preložených do slovenčiny alebo češtiny, ale možno by bolo vhodné sledovať pri budúcom rozšírení tejto práce aj aktuálnu, resp. nedávnu zahraničnú (nielen českú) knižnú a časopiseckú produkciu v danej oblasti.

Celkovo, napriek vyššie uvedeným drobným výhradám, ide v prípade anotovanej publikácie o užitočný a originálny príspevok slovenského filozofa k dôležitej téme. Práca zaujme všetkých, ktorí sa zaujímajú o – pravdepodobne najdôležitejšiu – otázku významu, pôvodu a zmyslu existencie človeka ako racionálnej, mysliacej, ale súčasne aj duchovnej bytosti.